

POSTANOWIENIE

Dnia 23 listopada 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec (przewodniczący,
sprawozdawca)

SSN Halina Kiriło

SSN Maciej Pacuda

w sprawie z odwołania A. P.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych
o wysokość wynagrodzenia kuratora,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 23 listopada 2016 r.,
zażalenia ubezpieczonego na wyrok Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 23 lutego 2016 r., sygn. akt III AUa .../15,

odrzuca zażalenie.

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 4 kwietnia 2014 r., wydaną na podstawie art. 83b ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 2016 r., poz. 963 ze zm., dalej jako ustawa systemowa) w związku z art. 34 § 1 k.p.a. i art. 184 k.r.o. oraz na podstawie § 5 w związku z § 12 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (jednolity tekst: Dz.U. z 2013 r., poz. 461 ze zm.), Zakład Ubezpieczeń Społecznych postanowił przyznać A. P. - jako przedstawicielowi dla nieobecnej strony postępowania

administracyjnego, D. S., członka zarządu F. Spółki z o.o. - wynagrodzenie w kwocie 60 zł. W decyzji tej zawarto pouczenie o możliwości wniesienia odwołania do Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, na podstawie art. 66 ust. 5 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych.

Po rozpoznaniu odwołania, decyzją z dnia 12 czerwca 2014 r. Dyrektor Oddziału Zakładu w C., działając z upoważnienia Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie, na podstawie art. 138 § 1 k.p.a., utrzymał zaskarżoną decyzję w mocy. W decyzji z dnia 12 czerwca 2014 r. zawarto pouczenie, zgodnie z którym strona - na podstawie art. 52 i art. 53 ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. - Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 2016 r., poz. 718 ze zm.), może wnieść skargę do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w [...].

Od powyższej decyzji z dnia 12 czerwca 2014 r. A. P. wniósł odwołanie do Sądu Okręgowego w [...] (Wydziału Ubezpieczeń Społecznych), podnosząc, między innymi, wadliwość zawartego w decyzji pouczenia przez wskazanie, jako właściwego, nieistniejącego sądu.

Wyrokiem z dnia 5 listopada 2014 r. Sąd Okręgowy w [...] zmienił zaskarżoną decyzję z dnia 12 czerwca 2014 r. oraz poprzedzającą ją decyzję z dnia 4 kwietnia 2014 r. w ten sposób, że przyznał odwołującemu się od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych tytułem wynagrodzenia kwotę 3.600 zł powiększoną o aktualną stawkę podatku od towarów i usług oraz kwotę 43,26 zł tytułem zwrotu poniesionych wydatków w związku z podejmowanymi przez niego czynnościami kuratora dla nieznanego z miejsca pobytu.

W uwzględnieniu apelacji Zakładu, wyrokiem z dnia 23 lutego 2016 r. Sąd Apelacyjny w [...], działając na podstawie art. 386 § 3 w związku z art. 464 § 1 k.p.c., uchylił zaskarżony wyrok w całości i znosząc postępowanie przed Sądem Okręgowym w [...] przekazał sprawę do rozpoznania Wojewódzkiemu Sądowi Administracyjnemu w G.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, sprawa niniejsza miała charakter sprawy administracyjnej a nie sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych, a wobec tego od decyzji administracyjnej Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych) służyła droga odwoławcza właściwa dla decyzji

administracyjnych wydawanych na podstawie przepisów k.p.a. względnie innych aktów prawnych z zakresu prawa administracyjnego. Decyzja organu administracyjnego pierwszej instancji mogła być skarżona odwołaniem unormowanym w k.p.a., a od decyzji wydanej w rozpoznaniu odwołania służyła skarga do wojewódzkiego sądu administracyjnego.

W zażaleniu na powyższy wyrok, złożonym na podstawie art. 394¹ § 1¹ k.p.c., odwołujący się zarzucił naruszenie przepisów postępowania, a mianowicie: 1) art. 386 § 3 w związku z art. 464 § 1 oraz art. 391 § 1 k.p.c. przez zakwalifikowanie sprawy o wynagrodzenie kuratora ustanowionego w postępowaniu z zakresu ubezpieczeń społecznych jako sprawy administracyjnej i tym samym przekazanie sprawy do merytorycznego rozpoznania Wojewódzkiemu Sądowi Administracyjnemu w G. jako sądowi właściwemu; 2) art. 386 § 3 w związku z art. 379 pkt 1 i związku z art. 2 k.p.c. przez uznanie, że sprawa o wynagrodzenie kuratora ustanowionego dla ubezpieczonego nieznanego z miejsca pobytu w postępowaniu z zakresu ubezpieczeń społecznych, nie jest sprawą cywilną o prawa majątkowe w rozumieniu art. 1 k.p.c., podczas gdy postępowanie, w którym ustanowiono skarżącego kuratorem dotyczyło zobowiązania z tytułu nieuregulowanych należności składkowych na rzecz organu rentowego, a zatem sprawa ta, biorąc pod uwagę również treść art. 83 ust. 2 i 4 ustawy systemowej, należy do właściwości sądu cywilnego; 3) art. 386 § 3 w związku z art. 464 § 1 k.p.c. przez wadliwe uznanie, że sprawa o wynagrodzenie kuratora ustanowionego dla ubezpieczonego nie podlega weryfikacji przez sąd powszechny, podczas gdy z treści art. 83 ust. 2 ustawy systemowej wynika, że odwołanie od decyzji Zakładu przysługuje do właściwego sądu „w terminie i według zasad określonych przepisami Kodeksu postępowania cywilnego”; przedmiotowe odesłanie do przepisów Kodeksu postępowania cywilnego jednoznacznie wskazuje, że decyzje te podlegają właściwości rzeczowej sądów powszechnych; 4) art. 379 pkt 1 k.p.c. przez jego wadliwe zastosowanie i uznanie, że wyrok Sądu Okręgowego w [...] z dnia 5 listopada 2014 r. wydano w warunkach nieważności postępowania w sprawie administracyjnej, podczas gdy ogólną regułą przyjętą na gruncie ustawy systemowej jest sądowy tryb odwoławczy, odnoszący się - z jednym wyjątkiem - do wszystkich decyzji zakładu „w zakresie indywidualnych spraw”; zatem również

decyzja Zakładu w przedmiocie przyznania wynagrodzenia za czynności kuratorskie, wydana w „zakresie indywidualnej sprawy”, podlega kontroli sądu powszechnego; 5) art. 328 § 2 w związku z art. 391 k.p.c. przez sporządzenie wadliwego uzasadnienia zaskarżonego orzeczenia i oparcie go na nieaktualnych w realiach rozpoznawanej sprawy poglądach jurydycznych, gdyż sprawa z odwołania ubezpieczonego D. S. (w imieniu którego działał kurator) została oddana do merytorycznej oceny Sądowi Okręgowemu w [...], który w dniu 4 maja 2015 r. wydał w tej sprawie wyrok (sygn. akt X U .../14), a w dniu 12 czerwca 2015 r. skarżący, jako kurator, złożył apelację, która nie została do chwili obecnej rozpoznana przez Sąd Apelacyjny w [...].

Wskazując na powyższe zarzuty skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w [...].

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Zgodnie z art. 394¹ k.p.c., zażalenie do Sądu Najwyższego przysługuje na postanowienie sądu drugiej instancji odrzucające skargę kasacyjną oraz na postanowienie sądu drugiej lub pierwszej instancji odrzucające skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia (§ 1), w razie uchylenia przez sąd drugiej instancji wyroku sądu pierwszej instancji i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania (§ 1¹) oraz w sprawach, w których przysługuje skarga kasacyjna - na postanowienie sądu drugiej instancji kończące postępowanie w sprawie, z wyjątkiem postanowień, o których mowa w art. 398¹, a także postanowień wydanych w wyniku rozpoznania zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji (§ 2). Z brzmienia art. 394¹ § 1, § 1¹ oraz § 2 k.p.c. wynika, że zażalenie do Sądu Najwyższego przysługuje tylko od ściśle wymienionych w tych przepisach orzeczeń sądu drugiej instancji. Z tego katalogu wyłączone zostały dwa rodzaje postanowień, od których nie przysługuje zażalenie, ale skarga kasacyjna (art. 398¹ § 1 k.p.c.). Chodzi tu mianowicie o postanowienia w przedmiocie odrzucenia pozwu (odwołania w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych) lub umorzenia postępowania, bez względu na to, czy w sprawie przysługuje skarga

kasacyjna i czy postanowienia te stanowiły orzeczenia kończące postępowanie zażaleniowe, czy też apelacyjne. Z zawartego w art. 398¹ § 1 k.p.c. określenia „w przedmiocie odrzucenia pozwu lub umorzenia postępowania” wynika, że zaskarżalne skargą kasacyjną są postanowienia sądu drugiej instancji uchylające zaskarżony wyrok z jednoczesnym odrzuceniem pozwu (odwołania) lub umorzeniem postępowania (art. 386 § 3 k.p.c.), oddalające zażalenie na postanowienie sądu pierwszej instancji o odrzuceniu pozwu (odwołania) i o umorzeniu postępowania oraz uwzględniające zażalenie na postanowienie sądu drugiej instancji odmawiające odrzucenia pozwu i odrzucające pozew.

Orzeczenie sądu apelacyjnego o odrzuceniu pozwu lub umorzeniu postępowania na podstawie art. 386 § 3 k.p.c. następuje w formie postanowienia, nie stanowi ono bowiem rozstrzygnięcia co do istoty sprawy i - w przeciwieństwie do uchylecia wyroku sądu pierwszej instancji i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania na podstawie art. 386 § 2 i § 4 k.p.c. - nie jest rezultatem merytorycznej kontroli orzeczenia sądu niższej instancji (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12 października 1999 r., III CKN 693/98, OSNC 2000 nr 4, poz. 73). W judykaturze Sądu Najwyższego nie jest kwestionowana generalna zasada sformułowana w uchwale Połączonych Izb Cywilnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 6 marca 1972 r., III CZP 27/71 (OSNCP 1973 nr 1, poz. 1), w myśl której o rodzaju środka odwoławczego (zaskarżenia) decyduje nie forma, jaką nadał swemu orzeczeniu sąd, ale przedmiot rozstrzygnięcia. Stąd też gdy sąd nadaje swojemu rozstrzygnięciu niewłaściwą formę wyroku zamiast postanowienia, w rzeczywistości orzeczenie to jest postanowieniem (por. postanowienie z dnia 5 lutego 2013 r., II UK 290/12, LEX nr 1618827 i powołane w nim orzeczenia).

Rozważenia wymaga zatem (co nie zostało dostrzeżone w odpowiedzi na zażalenie), czy dopuszczalne jest zażalenie wniesione przez skarżącego na orzeczenie Sądu odwoławczego uchylające wyrok Sądu pierwszej instancji i przekazujące sprawę do rozpoznania na drogę postępowania przed sądem administracyjnym, wydane na podstawie art. 386 § 3 w związku z art. 464 § 1 k.p.c.

Niewątpliwie pierwotna niedopuszczalność drogi sądowej powoduje odrzucenie pozwu (art. 199 § 1 pkt 1 k.p.c.). Zgodnie z art. 464 § 1 k.p.c., w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych odrzucenie pozwu

(odwołania) nie może nastąpić z powodu niedopuszczalności drogi sądowej, gdy do rozpoznania sprawy jest właściwy inny organ. W orzecznictwie Sądu Najwyższego wyrażany jest pogląd, że w postępowaniu w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych, zgodnie z treścią art. 464 § 1 k.p.c., odrzucenie pozwu w ogóle jest możliwe wyłącznie wtedy, gdy do rozpoznania danej sprawy nie jest właściwy nie tylko inny sąd, ale również żaden inny organ administracji publicznej (por. wyrok z dnia 24 września 2012 r., I PK 94/12, LEX nr 1235831). Przekazanie sprawy do rozpoznania właściwemu organowi nie zmienia jednak przyczyny wydania takiego postanowienia, gdyż jest nią niedopuszczalność drogi sądowej, powodująca niemożność wydania merytorycznego rozstrzygnięcia przez sąd powszechny w postępowaniu cywilnym, czyli bezwzględna przesłanka procesowa, która we wszystkich innych kategoriach spraw rozpoznawanych w postępowaniu cywilnym prowadzi do odrzucenia pozwu na podstawie art. 199 § 1 pkt 1 k.p.c. Rozstrzygnięcie o przekazaniu sprawy innemu organowi (sądowi administracyjnemu) na podstawie art. 464 § 1 k.p.c. jest skutkiem stwierdzenia niedopuszczalności drogi sądowej. Wydane w tym trybie orzeczenie Sądu drugiej instancji uchylające wyrok z uwagi na niedopuszczalność drogi sądowej przed sądem powszechnym oraz przekazujące sprawę do rozpoznania na drogę postępowania administracyjnego jest więc w istocie postanowieniem równoznacznym z postanowieniem o odrzuceniu pozwu z powodu niedopuszczalności drogi sądowej, na które przysługuje skarga kasacyjna (por. np. uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 9 czerwca 2005 r., II PZP 4/05, OSNP 2005 nr 23, poz. 367 oraz postanowienia tego Sądu z dnia 9 sierpnia 2006 r., III PK 60/05, LEX nr 1614947; z dnia 3 lutego 2011 r., II UZ 49/10, LEX nr 846584 i z dnia 21 listopada 2011 r., II UZ 38/11, LEX nr 1311785 oraz powołane w nich orzeczenia).

Złożone przez skarżącego zażalenie nie może zostać potraktowane i rozpoznane jak skarga kasacyjna. Przysługujące do Sądu Najwyższego skarga kasacyjna i zażalenie są środkami prawnymi opartymi na zupełnie odmiennych zasadach ustrojowych i podlegają odmiennym przepisom postępowania (w tym w zakresie nieznanej zażaleniu instytucji przedsądu). Nadanie przez zawodowego pełnomocnika dokonywanej przez niego czynności formy zażalenia zamiast skargi

kasacyjnej, będącej nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia przysługującym poza tokiem instancji, nie może być uznane za mylne oznaczenie środka odwoławczego, lecz za dokonanie zupełnie innej czynności procesowej. Pełnomocnik będący adwokatem ma obowiązek wiedzieć, jaki środek zaskarżenia przysługuje na zawarte w wyroku postanowienie sądu drugiej instancji w przedmiocie odrzucenia odwołania (przekazania sprawy na podstawie art. 464 § 1 k.p.c.). Sytuacji tej nie zmienia ani nadanie przez sąd drugiej instancji niewłaściwej formy swojemu orzeczeniu ani ewentualne udzielenie błędnego pouczenia co do sposobu jego zaskarżenia (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 21 listopada 2011 r., II UZ 38/11, LEX nr 1311785 oraz z dnia 5 lutego 2013 r., II UK 290/12, LEX nr 1618827).

Z powyższych względów zażalenie - jako niedopuszczalne - podlega odrzuceniu na podstawie odpowiednio stosowanego art. 370 k.p.c.

kc